

Nr 387.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående inrättande av en kraftledningslånefond; given Stockholms slott den 30 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd kraftledningslånefonden, skall inrättas, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, lån må intill ett belopp av 1 miljon kronor årligen av kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen gemensamt beviljas ekonomiska föreningar för anläggande på landsbygden av distributionsnät för elektrisk energi;

dels besluta, att för denna lånerörelse skola gälla följande huvudgrunder:

att lån skall kunna beviljas till hela anläggningskostnaden;

att lån skall löpa med 5 procent ränta samt, sedan det innehafts under två år från första lyftningsdagen, återbetalas under vart och ett av därpå följande högst aderton år med lika kapitalbelopp om året;

att lån icke må beviljas till företag, med mindre låntagaren visar sig äga rätt att bekomma erforderlig elektrisk energi, samt företaget befinnes i ekonomiskt och tekniskt hänseende grundat på rationella förutsättningar;

att för lån ur fonden skall ställas säkerhet, som statskontoret godkänner; samt

att Kungl. Maj:t äger meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för vinnande av de med ifrågavarande lån avsedda ändamål;

dels ock såsom kapitalökning för denna fond anvisa, att utgå av ånemedel,

ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av kronor 1,000,000,
än även för år 1919 ett reservationsanslag av... » 1,000,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Då jag den 14 januari 1918 anmälde frågorna om kapitalökning för de till jordbruksdepartementet hörande utlåningsfonderna, meddelade jag, att de s. k. vattenfallssakkunniga, vilka tillsatts på civildepartementets föredragning, hos mig anmält, att de hade för avsikt att inom den närmaste framtiden inkomma med framställning om inrättande av en lånefond för främjande av anordnandet av elektriska ledningar. Då en sådan åtgärd huvudsakligen skulle avse landsbygdens elektrifiering, vilken närmast tillhörde jordbruksdepartementet, syntes, så vitt då kunde bedömas, den ifrågasatta fonden lämpligast böra lyda under detta departement.

De sakkunniga hade meddelat, att de ansåge fonden böra kunna tillgodose ett lånebehov att 1 miljon kronor under år 1918. Emellertid

syntes enahanda belopp böra beräknas även för år 1919. På grund härav har i enlighet med min hemställan Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för ändamålet beräkna såsom kapitalökning ett reservationsanslag av 1 miljon kronor för vardera av åren 1918 och 1919.

Sedan förenämnda sakkunniga i ett till chefen för civildepartementet avgivet betänkande den 7 mars 1918 framlagt förslag dels om statslån för vattenkraftanläggningar dels ock om statslån för landsbygdens elektrifiering, och betänkandet blivit i sistnämnda del överlämnat till vidare handläggning inom jordbruksdepartementet samt infortrade utlåtanden däröver avgivits av vattenfallsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statskontoret och kommerskollegiet, anhåller jag nu att få anmäla detta ärende.

Historik.

I en vid 1915 års riksdag inom första kammaren väckt motion framställde herr Åke Ingeström yrkande om utredning och förslag beträffande åtgärder från statens sida till främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft. I motiveringen anfördes bland annat, att, enär en förutsättning för en allmänare spridning av den elektriska kraften på landsbygden vore bildandet av sammanslutningar mellan jordbrukarna för utförande av gemensamma anläggningar, torde det med skäl kunna ifrågasättas, om icke staten borde lämna dessa föreningar något stöd, exempelvis i form av amorteringslån, uppgående till den ungefärliga gemensamma anläggningskostnaden, mot den ränta, staten själv-betalade.

I sin i anledning av motionen avlätna skrivelse den 29 maj 1915 (nr 176) uttalade riksdagen, att den delade motionärens uppfattning, att från statsmakternas sida intet borde underlätas för främjandet av att den elektriska kraften kunde mera allmänt komma till användning även på landsbygden för tillgodoseende av jordbrukets och den smärre industriens behov. Skrivelsen utmynnade endast i en anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft. I själva skrivelsen berördes emellertid, bland annat, frågan om kapitalanskaffningen till distributionsnät från de stora kraftföretagens understationer, och härvid framhöll riksdagen, att för dessa näts tillkomst det givetvis vore av stor betydelse, om de kunde intecknas och belånas i överensstämmelse med den s. k. kraftkommitténs förslag. Efter att hava berört vissa mera formella svårigheter i detta avseende, betonade skrivelsen, att, därest de tilltänkta konsumtionsföreningarna kunde beredas möjlighet att belåna sina ledningsnät, möj-

ligheterna för privat finansiering skulle ökas, vilket icke minst under nuvarande tidsförhållanden med dess svårigheter för staten att upplägga nya lånefonder för olika ändamål vore önskvärt.

Jämväl i annan ordning hava framställningar gjorts om vidtagande av åtgärder, som kunna befordra den elektriska kraftens snara spridning inom jordbruket. Sålunda hava dels häradshövdingen G. Kronlund m. fl. såsom ombud för jordbrukare inom Vilske, Valle och Gudhems härader av Skaraborgs län i en den 7 maj 1916 dagtecknad skrivelse hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för en snar lösning av denna viktiga fråga, dels ock ett flertal i samma län bosatta kronoarrendatorer i en till domänstyrelsen ingiven, den 27 maj 1916 dagtecknad skrivelse framhållit, att den för såväl kronan som kronoarrendatorerna och de å kronodomänerna bosatta torparna betydelsefulla frågan om elektrifiering av dessa domäner svårligen kunde lösas utan kraftig hjälp från statens sida, helst arrendatorerna ej kunde såsom andra jordbrukare, vilka med äganderätt innehade sin jord, erbjuda inteckningar som säkerhet för sina lån.

Såväl riksdagens ovan omnämnda skrivelse den 29 maj 1915 som sistnämnda båda framställningar överlämnades till kommerskollegiet, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen för gemensamt yttrande, vilket i vad det rörde anordnande av upplysningsverksamhet å landsbygden för främjande av den elektriska kraftens användning avgavs den 16 april 1917. Innan ytterligare yttrande från ämbetsverken hunnit avgivas, blev emellertid remissen av Kungl. Maj:t återtagen och överlämnad till de sakkunniga, den s. k. elektrifieringskommittén, vilka i anledning av riksdagens skrivelse den 9 juni 1917 (nr 302) på uppdrag av Kungl. Maj:t av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet tillkallades den 13 juli 1917 med uppdrag att skyndsamt verkställa utredning och inkomma med förslag angående de åtgärder, som kunde inom den närmaste framtiden ifrågasättas för att genom statens försorg få till stånd en så allmän elektrifiering av landsbygden, som omständigheterna kunde medgiva.

Emellertid hade Kungl. Maj:t redan den 31 mars 1916 uppdragit åt de inom civildepartementet tillkallade s. k. vattenfallssakkunniga, nämligen generaldirektören Fredrik Vilhelm Hansen, nuvarande statsrådet friherre Erik Palmstierna, samt ledamöterna av riksdagens andra kammare Daniel Persson i Tällberg och Sven Lübeck, att i anledning av riksdagens förenämnda skrivelse den 25 maj 1915 taga under övervägande, huruvida och i vad mån landsbygdens förseende med elektrisk kraft lämpligen kunde anses böra främjas genom beredande av möjlighet att erhålla

statslån till anläggning av för nämnda ändamål erforderliga distributionsledningar.

Jag torde även få erinra därom, att den kommitté, den s. k. elektriska kraftkommittén, som den 16 december 1914 avgav betänkande till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft m. m., i detta sitt betänkande ingående avhandlat förutsättningarna för distributionen av elektrisk kraft på landsbygden. Kommittén berörde härvid även frågan om ett statens ingripande till främjande av bygdedistributionen och åberopade i samband därmed, bland annat, ett yttrande av professorn A. G. Timberg vid Ultuna lantbruksinstitut, däri denne framhöll, att statsmakterna mycket effektivt kunde bidra till att lantbruket komme i åtnjutande av elektricitetens välsignelser, nämligen genom att stödja de andelsföreningar, som för anläggande av distributionsnät måste bildas ute i bygderna.

*Vattenfalls-
sakkunnigas
yttrande och
förslag.*

Vattenfallssakkunnigas ovan omförmälda betänkande har blivit befordrat till trycket och anhåller jag att få hänvisa till detsamma. Jag torde nu endast böra redogöra för det huvudsakliga innehållet därav, så vitt angår frågan om statslån för landsbygdens elektrifiering.

De sakkunniga hava först i korthet angivit de skilda principer, efter vilka de nuvarande lokala distributionsnäten å landsbygden organiserats.

Distributionen av elektrisk energi har, vad beträffar vattenfallsstyrelsens distributionsområden, hittills i regel pläгат försiggå på det sätt, att energien från respektive sekundärstationer genom bygdelinjer för 10,000 eller 20,000 volt, vilka framdragas på styrelsens bekostnad, överföres till lämpliga, centrala punkter inom var och en ort, som skall elektrifieras. Å dessa platser anlägger vattenfallsstyrelsen på egen bekostnad transformatorstationer, s. k. tertiärstationer, för nedtransformering av spänningen till normalt 1,600 eller 3,200 volt, beroende på förbrukningens beskaffenhet. Den elektriska kraftens vidare framförande från tertiärstationerna inom de för elektrifiering avsedda områdena och dess nedtransformering till förbrukningsspänningen övertages av för ändamålet bildade elektriska distributionsföreningar, i vilka föreningar samtliga strömförbrukare med vissa undantag ingå som medlemmar i enlighet med vissa grunder. De kraftförbrukare, som lämpligen icke böra ingå i dylika föreningar, utgöras av de båda grupperna kommunala och industriella förbrukare, vilka pläga träffa uppgörelse om kraftleverans direkt med vattenfallsstyrelsen. Dessa distributionsföreningar upprätta var och en för sig för sina respektive medlemmars räkning kontrakt med vattenfallsstyrelsen angående kraftleveransen samt omhändertaga i övrigt strömförbrukarnas angelägenheter beträffande elektrifieringen i enlighet med av andelsmedlemmarna antagna och av Kungl. Maj:ts befallningshavande godkända stadgar. Installationen å respektive

gårdar samt anskaffande av motorer och lampor tillkommer varje strömförbrukare att själv ombesörja och bekosta. Tertiärstationen, som således utgör övergångspunkten mellan vattenfallsstyrelsens och föreningens anläggningar, inrymmer mätare för uppmätning av föreningens energiförbrukning.

Vid teckning av medlemskap i föreningen avlämnar medlem en förbindelse å ett visst belopp för varje tecknad andel. Med dessa andelsförbindelser som säkerhet och, som det vill synas, vanligen med ytterligare personlig borgen från föreningsstyrelsen upplånar föreningen det erforderliga anläggningskapitalet. Föreningsmedlemmarna behöva alltså icke utbetala något kontant belopp för byggande av distributionsnätet; däremot är varje andelsägare skyldig att kostnadsfritt verkställa en del naturaprestationer för föreningens räkning.

Sydsvenska kraftaktiebolaget åter försäljer högspänd kraft av i allmänhet 20,000 volt och överlåter åt större sammanslutningar, vanligen i form av enskilda bolag, bildade av konsumenterna själva, att bygga alla erforderliga transformatorstationer, bygdelinjer och fördelningsnät.

Kraftaktiebolaget Gullspång—Munkfors försäljer likaledes högspänd kraft av i allmänhet 10,000 volts spänning till sammanslutningar, vanligen andelsföreningar. Hittills har bolaget i allmänhet bekostat huvudledningarna, varemot andelsföreningarna fått bekosta antingen hela biledningarna eller åtminstone markupplåtelse och stolpar för desamma. På senare tid har bolaget på grund av de ökade kostnaderna för kraftledningar fordrat, att andelsföreningarna skola icke blott helt bekosta biledningarna utan även lämna vissa bidrag till huvudledningarna.

Vid utförande av distributionsanläggningar bygger Hemsjö kraftaktiebolag, i motsats till vattenfallsstyrelsen, distributionsanläggningarna ända fram till konsumenternas husväggar. Det erforderliga kapitalet för såväl 20,000 volts ledningar och tertiärstationer som för distributionsledningar till konsumenter anskaffas av en för ändamålet bildad andelsförening, vars medlemmar teckna ansvarsförbindelser i proportion till den av dem tecknade anslutningen av elektriska apparater. Andelsföreningen upptager lån med de tecknade förbindelserna som säkerhet och ställer det upplånade kapitalet till kraftbolagets förfogande. Bolaget, som säljer den elektriska energien och underhåller nätet, betalar till andelsföreningen ränta med 5 procent å det tillhandahållna kapitalet samt amorterar dessutom lånet från och med det andra till och med det tjuguförsta året. Efter slutad amortering övergår distributionsnätet från andelsföreningens till kraftbolagets ägo.

De sakkunniga hava vidare anfört, att det givetvis är av synnerligen stor betydelse, på vilka villkor och under vilka former det för ett andelsnäts byggande erforderliga kapitalet skall kunna upplånas.

Vid en del andelsföretag, anslutna till vattenfallsstyrelsens nät, har denna fråga ordnats på så sätt, att erforderliga lån upptagits i sparbanker eller andra banker endast med medlemmarnas förutnämnda förbindelser som borgen. Vid andra föreningar åter hava bankerna förutom föreningsmedlemmarnas förbindelser även fordrat resp. föreningsstyrelsens underborgen.

I detta sammanhang må nämnas, att aktiebolaget Svenska lant-

männens bank under vissa villkor lämnar avbetalningslån åt andelsföreningar.

En ytterligare möjlighet att på privat väg erhålla lån för ifrågasvarande ändamål finnes angiven i en till Kungl. Maj:t ställd framställning, däri Kristianstads läns centralkassa för jordbrukskredit m. fl. dylika centralkassor hemställt om sådan ändring i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit och kungörelsen samma dag angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor, att elektrisk distributionsförening måtte kunna, i likhet med jordbrukskassa, ingå såsom medlem i centralkassa samt därvid erhålla lån i erforderlig utsträckning.

För bedömande av frågan om uppläggande av en statens lånefond för landsbygdens elektrifiering funno de sakkunniga till en början nödvändigt att erhålla en ingående undersökning om lämpligheten av att upplägga en dylik fond ävensom en uppskattning av det lånebehov, som kunde beräknas årligen förefinnas, i händelse det skulle befinnas lämpligt att bevilja statslån för sagda ändamål. Med anledning härav uppdrogs åt kaptenen vid väg- och vattenbyggnadskåren Fredrik Wilhelm Jonson och byråingenjören vid statens vattenfallsverks kraftverksförvaltning Ernst Martin Heineman att företaga utredning härom. Denna utredning finnes intagen såsom bilaga till de sakkunnigas utlåtande. Vidare har inspektören över elektriska anläggningar E. C. Ericson lämnat vissa uppgifter angående distributionsledningarnas omfattning inom de olika länen, vilka uppgifter sammanförts i följande tabell:

L ä n	Distribu- tions- ledning	Jan. 1917 elektri- fierad odlad jord	Total odlad jord	Förhållan- det elektri- fierad odlad jord till total odlad jord
	km.	hektar	hektar	%
Stockholms	18.7	1,096	167,890	0.65
Uppsala	178.15	13,153	157,000	8.35
Södermanlands	60.2	6,785	176,208	3.9
Östergötlands	429.5	14,500	246,205	5.9
Jönköpings	165.3	3,000	136,088	2.2
Kronobergs	70.6	1,200	93,410	1.8
Kalmar	108	3,700	181,000	2.1
Gottlands	—	—	70,000	—
Blekinge	801	5,000	64,353	7.8
Kristianstads	154.45	15,000	247,848	6
Malmöhus	652.2	43,000	342,780	12.5
Hallands	99.9	8,000	138,000	5.8
Göteborgs och Bohus	44	400	100,756	0.4
Älvsborgs	877.1	4,500	221,578	2
Skaraborgs	172.2	37,500	341,470	11
Värmlands	203.9	9,767	204,085	4.8
Örebro	133.9	6,950	155,505	4.5
Västmanlands	123.6	8,826	153,856	5.7
Kopparbergs	391.6	15,307	103,444	14.8
Gävleborgs	483.4	16,788	103,585	16.2
Västernorrlands	1,090.85	12,064	87,089	13.8
Jämtlands	477.5	5,448	59,658	9.1
Västerbottens	235.7	3,008	92,533	3.8
Norrbottens	193	532	38,496	0.14
Summa	7,164.75	235,524	3,682,837	6.4

Jonsons och Heinemans ståndpunkt i frågan om statslåns inverkan vid finansieringen av ifrågavarande anläggningar har av dem sammanfattas i följande uttalande:

»Inverkan av statslån vid finansieringen av elektriska ledningsnät och distributionsanläggningar är tvåfaldig, nämligen dels att, om statslån beviljas i tillräcklig
Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 347 häft. (Nr 387.) 2

omfattning och med billigare ränta än enskilda lån, driftskostnaderna minskas, dels att kapitalanskaffningen underlättas. Denna inverkan är dock av olika stor betydelse för a) huvudledningar, inklusive transformatorstationer, b) distributionsnät i städer och slutna kommuner samt c) distributionsnät å landsbygden.

För *huvudledningar* medför räntesänkning, att med givna överföringskostnader överföringsavståndet kan ökas, och att därigenom ett större område med ekonomisk fördel kan betjänas av ledningsnätet. Vid givet överföringsavstånd medför räntesänkningen minskning av de årliga självkostnaderna för överföringen. Denna minskning kan vara av relativt stor betydelse för elektrokemisk och annan industri, som fordrar billig krafthyra, men torde knappast vara av tillräcklig storlek att mera märkbart inverka på distributionsprisen för motoriska och belysningsändamål. Då de i huvudledningar bundna kapitalbeloppen äro stora, skulle givetvis den av statslån underlättade kapitalanskaffningen vara för företagaren fördelaktig, och torde fördelarna särskilt vara av betydelse, då ledningsnäten anslutas till sådana kronans vattenfall, som äro upplåtna till enskilda.

För *distributionsnät i städer och slutna kommuner* torde såväl den eventuella ränteskillnaden som den lättare kapitalanskaffningen på grund av statslån vara av jämförelsevis mindre betydelse.

För *distributionsnät å landsbygden* torde i någon mån den eventuella ränteskillnaden men framför allt den lättare kapitalanskaffningen bliva av värde, varför beviljandet av statslån kan väntas komma att underlätta landsbygdens elektrifiering.»

För egen del hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande:

»De fördelar, elektrisk kraft erbjuder i jämförelse med annan drivkraft, hava framstått allt tydligare. Vad särskilt lantbrukarna beträffar, hava dessa alltmer fått ögonen öppna för värdet av maskinkraft såsom ersättare för den allt dyrbarare levande arbetskraften. Även intresset för införande av elektrisk belysning på landsbygden är utomordentligt starkt.

En orsak, som mer än någon annan gjort frågan om landsbygdens elektrifiering aktuell, är utan tvivel det nu pågående världskriget, som visat nödvändigheten av att vårt land i möjligaste mån bör göra sig oberoende av varuimporten från andra länder, särskilt med avseende på sådana varor, som utgöra en nödvändig förutsättning för upprätthållandet av landets huvudnäringar. Det är därför naturligt, att elektrifieringsfrågan skulle bliva särdeles viktig vid en tidpunkt, då priset på stenkol och brännolja, några av landets största importvaror, är flerdubbelt högre än det normala, om de ens kunna anskaffas.

Att ett verkligt lånebehov för utförande av ifrågavarande anläggningar föreligger, är ovedersägligt. Den i bilaga litt. I gjorda sammanställningen av finansieringen för vissa till Alvkarleby kraftverk anslutna elektriska distributionsföreningar visar, att samtliga dessa måste upptaga lån, om än en av föreningarna, i vilken ett större bruksbolag är huvudintressent, redan efter kort tid kunnat återbetala lånet. Även för de distributionsföreningar, vilkas medlemmar erhålla kraft från de i utredningen angående de lokala distributionsnätens organisation angivna kraftbolagen, är givetvis lånebehovet synnerligen stort. Då exempelvis Hemsjöbolaget, som bygger distributionsledningarna ända fram till konsumenternas husväggar, såsom tidigare nämnts, av andelsföreningarna kräver lån för anläggandet av såväl dessa ledningar som huvudledningar och tertiärstationer, måste föreningarnas lånebehov i sin

tur bliva avsevärt. Att bolaget behöver upptaga lån även för utförande av andra anläggningar än distributionsledningarna, är förvisso ägnat att tagas i beaktande. Såsom redan framhållits, måste de distributionsföreningar, vilkas medlemmar taga kraft från kraftaktiebolaget Gullspång--Munkfors, numera lämna bidrag jämväl till huvudledningarnas byggande, medan de, som konsumera kraft från Sydsvenska kraftaktiebolaget, själva bygga alla erforderliga transformatorstationer, bygdelinjer och fördelningsnät.

I detta sammanhang må erinras, hurusom i ovan omförmälda, av härads-hövding G. Kronlund med flera till Kungl. Maj:t ingivna skrivelse föreslagits, att en lånefond för jordbrukets elektrifiering skulle begränsas till de fall, där det gällde utbyggandet av distributionsnät från enskilda kraftledningsföretag, och att däremot vattenfallsstyrelsen själv, beträffande de vattenkraftsanläggningar, staten ägde, lämpligen borde bygga icke allenast såsom nu är fallet bygdelinjerna, utan även fördelningsnäten inom de olika orterna. Sedan distributionsnäten vore uppförda, kunde dessa, enligt vad i skrivelsen föreslogs, på arrende övertagas av för ändamålet bildade andelsföreningar, som dels svarade för vården och underhållet av distributionsnäten, dels indreve och till vattenfallsstyrelsen erlade de enskilda kraftabonnenternas strömvavgifter och dels för distributionsnätet utgjorde en hyra, motsvarande ränta och lämplig amortering å anläggningskostnaden.

Häremot vilja de sakkunniga framhålla, att om vattenfallsstyrelsen byggde även fördelningsnäten, staten bleve den, som i stället för andelsföreningarna finge anskaffa motsvarande belopp genom upptagande av lån. Skillnaden bleve då endast den, att staten tillhandahölle upplånade medel åt vattenfallsstyrelsen i stället för åt andelsföreningarna.

Såsom tidigare påpekats, finnas möjligheter att på privat väg anskaffa lån för ifrågavarande ändamål, såsom genom sparbanker, aktiebolaget Svenska lantmännens bank och eventuellt genom centralkassor för jordbrukskredit, vilken sistnämnda möjlighet förutsätter författningsändringar, varom förslag för närvarande föreligger.

Trots de möjligheter av olika slag, som finnas eller må komma att finnas att på privat väg erhålla lån för anläggningar för landsbygdens elektrifiering, äro de sakkunniga dock av den mening, att direkta statslån för detta ändamål äro erforderliga och att införandet härav är av synnerlig vikt för jordbruket. De sakkunniga anse sig därför böra förorda uppläggandet av en statens lånefond för finansiering av dylika anläggningar, en fond, som lämpligen kunde benämnas kraftledningslånefonden.

En sådan fond skulle framför allt medföra en lättnad för företagens finansiering. Särskilt för mindre bemedlade trakter komme fonden att bliva av den största betydelse, ty under det att distributionsföreningar i rikare bygder nog kunna erhålla privata lån, kan detta erbjuda avsevärda svårigheter i mindre bemedlade eller från större samhällen avsidet liggande trakter. Utan statslån skulle det taga avsevärt lång tid, innan dessa trakter kunde komma i åtnjutande av elektrisk energi.

Emellertid visar erfarenheten, att icke heller distributionsföreningar, vilka hava sin verksamhet förslagd till burgna bygder, utan svårighet kunna erhålla banklån. Sålunda hava, vad beträffar de i ovannämnda sammanställning omnämnda före-

ningarna, bankerna i åtta fall beviljat lån först sedan, utom föreningsmedlemmar-
nas förbindelser, även föreningsstyrelsens underborgens erhållits.

Utom den ökade lättheten för företagens finansiering, som statslån skulle
medföra, och vilken är dessa låns största betydelse, vilja de sakkunniga även
understryka den i utredningen berörda fördel, en eventuell minskning av den
effektiva räntan å anläggningskapitalet genom beviljande av sådana lån kan inne-
bära. Dock må betonas, att skillnaden i ränta under nuvarande förhållanden givet-
vis är synnerligen svårberäknelig.

De sakkunniga vilja vidare förorda, att statslån beviljas icke blott för
andelsföretag för landsbygdens elektrifiering utan även för sådana elektriska huvud-
ledning, som möjliggöra den elektriska energiens framledande till olika bygder.
Då dessa huvudledningar jämte kraftstationerna utgöra en förutsättning för en di-
stribution av elektrisk kraft, synas de vara väl förtjänta av statsunderstöd i sådana
fall, då det möter svårighet att på annat sätt erhålla lån.

För ytterligare ett ändamål synes den nu ifrågasatta lånefonden böra tagas
i anspråk. I sitt utlåtande angående statslån för vattenkraftsanläggningar hava
de sakkunniga framhållit, att statslån även borde få beviljas för sådana mindre, privata
lokala företag, vilka ämnade utföra mindre vattenkraftsanläggningar med uppgift
att förse mindre kommuner, lantbruk och hantverk med kraft. Dylika företag
syntes nämligen de sakkunniga vara av stor nationalekonomisk betydelse — i syn-
nerhet om de ordnades på ett planmässigt sätt — även om de ej strängt taget
kunde sägas vara av allmänt intresse. De ställde dessutom jämförelsevis små ford-
ringar på kapital, men hade ofta nog svårt att komma till stånd utan bistånd. I
anslutning till vad sålunda uttalats, anse sig de sakkunniga även böra förorda, att
statslån må kunna lämnas jämväl till utförande av de ledningsnät, som skola an-
slutas till dylika mindre kraftanläggningar, och att dessa lån må kunna lämnas
från den ifrågasatta kraftledningslånefonden, därest nödig säkerhet för lånet kan
åstadkommas.

Vad angår lånebeloppens storlek, äro de sakkunniga, i likhet med vad de
sakkunniga uttalat beträffande storleken av statslån till vattenkraftsanläggningar,
av den mening, att denna i varje särskilt fall bör rättas efter tillgång och efter-
frågan samt lämnas till den beslutande myndighetens prövning att avgöra.

Att, såsom vid statslån för vattenkraftsanläggningar, fastställa visst procen-
tuellt maximibelopp för dessa lån, synes, med hänsyn till att banklån pläga lämnas
för hela anläggningskostnaden, icke böra förekomma, utan vilja de sakkunniga för-
orda, att lån bör kunna beviljas intill ett belopp, motsvarande hela den beräknade
anläggningskostnaden, i vilken härvid icke inräknas lågspänningsledningar inom
gårdarna, motorer, lampor m. m., som installeras där, vilka sistnämnda kostnader
enligt gällande principer bekostas av abonnenterna själva. — — —

Vad angår säkerheten för lån, torde — — —, i avvaktan på att lagstift-
ningen ändras därhän, att elektriska ledningsnät kunna intecknas och i sådana nät
meddelade inteckningar alltså kunna lämnas såsom säkerhet, de i utredningen an-
givna säkerheterna, inteckning i transformatorstation, borgen, värdepapper o. d.,
liksom även förut omförmälda andelsförbindelser tillsvidare böra godtagas; dock
synes lån böra beviljas först sedan utredning i varje särskilt fall givit vid handen,
att abonnenternas rätt till åtnjutande av elektrisk kraft kan anses säkerställd.
Avgörandet torde böra överlämnas till den beslutande myndigheten.

Givetvis måste även verkställas undersökning, huruvida inom de olika områdena ekonomiska förutsättningar förefinnas för uppnående av ett lyckligt resultat. Det kunde nämligen eljest inträffa, att i ekonomiskt hänseende svaga områden genom möjligheten att lätt kunna erhålla anläggningskapital skulle förledas att giva sig in på företag, med vilka de icke hava utsikt att gå i land. Kontroll från statens sida, att anläggningarna äro rationellt planerade, bör också vara en förutsättning för statslåns beviljande.

Lånen böra lämnas såsom amorteringslån. Enligt de sakkunnigas mening synes amorteringstiden i regel icke böra överstiga 20 år. Då anläggningar av ifrågavarande art torde komma att lämna avkastning relativt snart, synes anstånd med betalning av amortering icke böra medgivas.

Såsom av de sakkunniga framhållits vid behandlingen av frågan om statslån till vattenkraftsanläggningar, kan lånerörelsen i avseende å räntefoten ses ur två synpunkter. Endera så att staten bör hava sina självkostnader för penningarnas anskaffande fullt betäckta, eller att, med hänsyn till de stora nationalekonomiska fördelar, ett statslån avser att medföra, staten betingar sig en ränta, understigande självkostnaderna. Den förstnämnda synpunkten har i regel icke varit bestämmande för fastslående av räntesatsen för statens hittillsvarande lånefonder, och de sakkunniga kunna icke se, att nu ifrågavarande ändamål är mindre viktigt och för landet mindre fruktbringande än de, för vilka de andra fonderna upplagts. Å andra sidan måste man se till, att upplåningen av de stora kapital, som här ifrågakomma, ej för staten medför allt för stora utgifter, vilka icke motsvaras av de för staten uppkommande indirekta fördelarna. Efter övervägande av dessa olika synpunkter hava de sakkunniga, liksom vid sitt förslag till räntefot vid statslån till vattenkraftsanläggningar, stannat vid att såsom en medelväg förorda en räntefot av 5 procent för den närmaste framtiden. Genom att sätta låneräntan avgjort lägre än vad i den enskilda rörelsen kan betingas, bör ändamålet, landsbygdens hastiga elektrifiering, kunna effektivare än eljest främjas.

Det ställer sig givetvis ytterst svårt att beräkna storleken av de belopp, som årligen böra anslås som statslån för elektriska ledningar och distributionsnät. Enligt den av Jonson och Heineman verkställda beräkningen skulle ett årligt belopp av 1 miljon kronor vara för ändamålet erforderligt. Ehuruväl, enligt de sakkunnigas mening, denna summa synes väl låg, särskilt om lån beviljas för hela anläggningskostnaden, anse de sig dock, med hänsyn till de stora krav, som för närvarande ställas på statskassan, icke, såvitt avser den närmaste framtiden, böra förorda högre belopp. — — —

Med hänsyn till den oerhörda prisstegring på alla materialier samt det livliga intresse för bygdedistributionen, som förefinnes, vilja de sakkunniga dock understryka, att en avsevärd ökning i fondens storlek inom kort med all sannolikhet skall befinnas erforderlig.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga för sin del framhålla, att, därest anslag tidigare kommer att beviljas till inrättande av kraftledningslånefonden än till inrättande av en lånefond för vattenkraftsanläggningar, det synes icke böra möta något hinder att tills vidare, till dess beslut fattats om uppläggande av sistnämnda fond, från kraftledningslånefonden i behjärtansvärda fall utlämna lån till förut omnämnda mindre kraftanläggningsföretag, som endast äro avsedda för det lokala kraftbehovet, jämväl för bestridande av kostnaderna för uppförande av själva

vattenkraftsanläggningarna. För så vitt och i den mån lån från sistberörda fond utlämnas till sådant ändamål, torde denna fond framdeles böra erhålla gottgörelse från en blivande vattenkraftslånefond.

Slutligen torde böra behandlas frågan om, av vilken myndighet fonden bör förvaltas och vem, som bör hava att besluta om lånens beviljande. I enlighet med numera tillämpade principer torde fonden böra förvaltas av statskontoret. Beslutanderätten i fråga om lånens utlämnande synes tills vidare böra lämnas till kommerskollegium, som ju har bemyndigande att bestämma om låns utlämnande från vissa andra statens lånefonder. Att i detta fall besvara Kungl. Maj:t synes ej behöfligt, då för beviljande av dessa lån ej torde krävas en prövning ur så allmänna synpunkter, som då det gäller vattenkraftsföretagen. Emellertid böra yttranden över ansökningarna lämnas av vederbörande Konungens befallningshavande, som närmast kunna bedöma de olika företagens nytta för resp. landsändar, samt av vattenfallsstyrelsen i de fall, då ansökningarna avse distributionsanläggningar, som skola anslutas till styrelsens nät. Skulle lämpligt centralt organ för den landsbygdens elektrifiering berörande konsulentverksamheten komma till stånd, torde böra tagas i övervägande, huruvida icke detta organ borde givas ett visst inflytande på lånens fördelning.»

*Vattenfalls-
styrelsen.*

Vattenfallsstyrelsen har i sitt utlåtande förklarat, att styrelsen, som icke medhunnit någon detaljgranskning av förslaget, ej funnit något att erinra mot förslagets ledande synpunkter. Styrelsen funne i likhet med de sakkunniga det lämpligt, att tillfälle beredd styrelsen att yttra sig angående lån ur kraftledningsfonden i de fall, då ansökningarna avsåge distributionsanläggningar, som skulle anslutas till statens nät.

Lantbruksstyrelsen har yttrat:

*Lantbruks-
styrelsen.*

»Vad först beträffar behovet av tillhandahållandet från det allmännas sida av tillräckliga och ej för dyra lånemedel för möjliggörande och befrämjande av landsbygdens elektrifiering, håller lantbruksstyrelsen i likhet med de sakkunniga före, att ett sådant behov verkligen föreligger. Av den förebragta utredningen i frågan framgår, att nästan alla sammanslutningar för distribution av elektrisk kraft för jordbrukets behov måst anskaffa behöfliga medel genom upptagande av lån. Även om detta i allmänhet, så vitt känt är, lyckats, torde det ej kunna bestridas, att ej sällan avsevärda svårigheter härvid mött, samt att de villkor, varunder lån för det avsedda ändamålet stått att erhålla, stundom varit ganska betungande.

Därest jordbruket i vårt land skall kunna fylla sin övermåttan viktiga uppgift, måste detsamma i allt högre grad så omläggas och utrustas, att det nuvarande behovet av mänsklig och annan levande arbetskraft i största möjliga mån nedbringas, och detta torde ej på något verksammare sätt kunna ske än genom jordbrukets rationella elektrifiering. Nu rådande förhållanden hava tydligare än något annat visat den utomordentliga vikten av att landets jordbruk uppbringas till högsta möjliga grad av produktionsförmåga, och även i detta hänseende har tillgången för jordbruket av ej för dyrbar elektrisk energi en mycket stor betydelse.

Med fullt fog torde därför kunna sägas, att befrämjandet av jordbrukets snara elektrifiering, där möjligheter därför förefinnas, är ett verkligt statsintresse.

Då vidare kändedom om, att för här ifrågasvarande ändamål statslån kunna på rimliga villkor och under bekväma former vara att erhålla, säkerligen kan påräknas komma att i hög grad öka benägenheten hos jordbrukarna att genomföra ifrågasvarande elektrifiering, finner lantbruksstyrelsen all anledning föreligga att upprätta en lånefond för landsbygdens elektrifiering.

Mot vad de sakkunniga anfört beträffande lånens storlek, den säkerhet, som bör ställas för desamma, samt räntefoten har lantbruksstyrelsen intet att erinra.

Däremot vill lantbruksstyrelsen ej underlåta att i fråga om amorteringstiden framhålla önskvärdheten därav, att med amorteringens början måtte under något eller några år få anstå efter låns utlämnande. Det torde nämligen kunna med tämlig visshet beräknas, att benägenheten att anlita lånefonden hos just dem, vilka bäst äro i behov av understöd i förberörda avseende, ökas, om visshet föreligger, att med återbetalningen får anstå, tills de med lånemedlen verkställda förbättringarna i någon mån hunnit bära frukt.

Beträffande slutligen frågan om vilken myndighet, som bör hava att besluta om lånens beviljande, så anser sig lantbruksstyrelsen ej kunna underlåta att framhålla, att i betraktande av den synnerligen stora betydelse, landsbygdens elektrifiering tvivelsutan har för jordbruket och dess fortsatta utveckling, det näppeligen kan anses tillrådligt att lägga hithörande frågor handläggning uteslutande hos något ämbetsverk, inom vilket den jordbrukstekniska sakkunskapen ej är företrädd. I anslutning härtill vill lantbruksstyrelsen jämväl hava framhållit, att tills vidare och intill dess på grund av vunnit erfarenhet om tillhörande ärendens omfattning och art anledning föreligger att träffa annan anstalt, frågor rörande utlämnande av lån ur den föreslagna fonden lämpligen böra handläggas av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt.»

Statskontoret har anfört:

»Skulle den ifrågasatta lånefonden komma att inrättas, har statskontoret icke något att invända mot, att förvaltningen av densamma överlämnas till statskontoret. Emellertid anser sig statskontoret böra fästa uppmärksamheten därpå, att det arbete, som lär bli förbundet med förvaltningen av fonden, torde få en sådan omfattning, att det kan ifrågasättas, huruvida statskontorets redan nu hårt anlitade arbetskrafter kunna räcka till att utan någon förstärkning ombestyras de göromål, som ifrågasvarande fond skulle medföra, jämte det arbete, som torde komma att erfordras från statskontorets sida med anledning av andra till inrättande föreslagna nya fonder. Särskilt vill statskontoret härvidlag framhålla de svårigheter, som kunna väntas bli förknippade med prövningen av den säkerhet, som är avsedd att ställas för lånen från kraftledningslånefonden, i samband varmed statskontoret vill tillägga, att med hänsyn till beskaffenheten av denna säkerhet, som bland annat skulle kunna utgöras av inteckning i transformatorstation, statskontoret lämpligen synes böra erhålla bemyndigande att, såsom exempelvis är fallet beträffande rederilånen, anlita det biträde, som för behörigt fullgörande av prövningen av erbjuden säkerhet kan befinnas erforderligt. Statskontoret vill även påpeka, att ovan antydda svårigheter väsentligen skulle lättas, därest möjlighet förefunnes, att

Statskontoret.

utlämnandet av lånen från statskontoret skedde till någon låneförmedlare — exempelvis hushållningssällskapen —, som genom sin närmare kändedom om respektive kraftanläggningar synas med större lätthet än statskontoret kunna verkställa den erforderliga prövningen av ifrågakomna säkerheter.

Statskontoret har vidare fäst sig vid att enligt förslaget beslutanderätten i fråga om lånens utlämnande skulle åtminstone tills vidare lämnas till kommerskollegiet. Härvidlag vill statskontoret erinra om att beträffande de under statskontorets förvaltning stående fonder beslut om lånens utlämnande i allmänhet meddelas av Kungl. Maj:t och att endast i undantagsfall det förfaringssätt, som nu föreslagits, tillämpas.

Slutligen får statskontoret hemställa, att, därest ifrågavarande fond kommer till stånd och dess förvaltning anförtros statskontoret, bemyndigande måtte lämnas statskontoret att hos riksgäldskontoret i mån av behov rekquirera för utlämnande av anvisade lån erforderliga medel samt att till vederbörande utbetala beviljat lånebelopp.»

Kommerskollegiet har vid sitt utlåtande fogat inhämtade yttranden av svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen, varjämte kollegiet anmodat inspektörerna över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring att avgiva yttrande över förslaget.

För de sålunda till kollegiet inkomna yttrandena torde få lämnas följande sammanfattande redogörelse.

*Svenska
vattenkraft-
föreningar.*

Svenska vattenkraftföreningen, som uttalar sin anslutning till förslaget, har funnit de sakkunnigas utredning på ett övertygande sätt ådagalägga det önskvärda uti att vid sidan av övriga nu tillgängliga lånemöjligheter även tillskapa en statens kraftledningsfond. Från denna fond borde, på sätt sakkunniga föreslagit, lån kunna beviljas till i främsta rummet distributionsnät, vare sig de vore anslutna till statens kommunala eller enskilda kraftverk, men stundom även till huvudledningar, avsedda för kraftöverföring från kommunalt eller enskilt kraftverk till ett distributionsnät. Intill dess en vattenkraftlånefond komme till stånd, vore det tydligen också lämpligt, att lånen skulle kunna omfatta smärre lokala kraftanläggningar, samhörande med distributionsnät.

Beträffande lånefondens storlek uttalar föreningen, att den av sakkunniga gjorda beräkningen enligt sakens natur allenast angåve en teoretisk minimikostnad. Vid den tidpunkt, då elektrifieringen enligt tänkt plan skulle vara genomförd, kunde utvecklingen längesedan rest nya krav. Å andra sidan kunde man ej heller på förhand bedöma inverkan av andra till buds stående lånemöjligheter. Principiellt sett borde uppställas som önskemål, att statens låneunderstöd i minsta möjliga mån måtte behöva tagas i anspråk och att i stället sparbanker, jordbrukskassor och andra lokala kreditinstitut skulle inrikta sitt intresse på den för höjande av jordbruksdriften och jordvärdet så betydelsefulla elektrifieringen av landsbygden. Under angivna förhållanden syntes det emellertid föreningen lämpligt att till en början av-sätta föreslagna en miljon kronor årligen till kraftledningslånefonden. Den föreslagna räntefoten av 5 procent kunde jämväl tillsvidare tillämpas.

Vad angår prövningen av låneansökningarna uttalar sig vattenkraftföreningen för lämpligheten av att åt länsstyrelserna anförtro en ganska vidsträckt befattning med frågor rörande landsbygdens elektrifiering. Härutinnan hänvisar föreningen till ett cirkulär, som föreningen i början av innevarande år avlåtit till samtliga länsstyrelser. Det sagda utslöte dock givetvis icke, utan gjorde det snarare nödvändigt, att en central organisation, med eller utan anslutning till befintligt ämbetsverk, komme till stånd för att utan onödigt tvång sammanhålla det hela och vägleda utvecklingen, till dess nödig stadga och enhetlighet uppnåtts.

Svenska elektricitetsverksföreningen har i stort sett intet haft att erinra mot förslaget, om också föreningen anser, att, som de sakkunniga även framhållit, det föreslagna beloppet av en miljon kronor om året torde komma att visa sig alltför litet. I sammanhang härmed har föreningen ansett sig böra framhålla en omständighet, som verkade i rakt motsatt riktning mot den föreslagna lånefonden och som därför icke borde ifrågakomma, nämligen det av vattenfallsstyrelsen numera av nya abonnenter på landsbygden regelbundet begärda konjunkturtillägget, som enligt uppgift understundom uppginge till 25 procent av hela det för en bygds elektrifiering erforderliga kapitalet.

I likhet med de sakkunniga anser föreningen, att kommerskollegiet tillsvarende borde äga besluta om lånens beviljande. Därest en lämpligt organiserad, opartisk och representativ centralanstalt för landsbygdens elektrifiering komme till stånd, anser även föreningen, att åt denna anstalt borde givas ett dominerande inflytande på lånens fördelning.

De elektriska inspektörerna framhålla i sitt yttrande det aproximativa i den gjorda beräkningen angående lånefondens storlek, men anse rimligt, att till en början anslås en miljon kronor om året. Med erinran om de högt stegrade anläggningskostnaderna för elektriska kraftanläggningar, uppgående för distributionsnät till mer än tredubbelt mot före kriget, uttala inspektörerna, att man givetvis kunde hysa betänkligheter, huruvida staten borde uppmuntra dylika företag, vilkas anläggningskapital delvis under en lång följd av år skulle förräntas och amorteras under förhållanden i avseende å förvärvsmöjligheter och penningvärde, som ej kunde förutses. Med hänsyn till å ena sidan lantbrukarnas angelägenhet om att oberoende av de dryga kostnaderna genomföra elektrifieringen samt å andra sidan de elektriska anläggningarnas relativa fristående från det ekonomiska läget för tillfället, i de fall då de vore riktigt planerade och utförda, anse inspektörerna det dock vara befogat, att någon del av landets tillgängliga kapital användes för nu ifrågavarande ändamål. I detta sammanhang anmärka inspektörerna, att det kunde förtjäna tagas under övervägande, huruvida ej genom statens försorg några åtgärder kunde vidtagas i syfte att bereda ökad tillgång och lägre pris å elektriskt material för distributionsnät och installationer.

Beträffande de särskilda punkterna av de sakkunnigas förslag anföra inspektörerna följande. Vad angår de låneberättigade framhålles, att särskilt mindre privata företag med egna kraftstationer för den närmaste traktens behov torde behöva hjälp med kapitalanskaffningen, vilken för dem ofta utgjorde den största svårigheten. För dylika anläggningar krävdes i genomsnitt lika mycket kapital för kraftstationen som för ledningsnätet. Beträffande lånens amortering uttala

*Svenska
elektricitets-
verksföre-
ningen.*

*Inspektörerna
över elektriska
anläggningar.*

inspektörerna, att det sannolikt kunde bli rätt svårt för vissa anläggningar att genast betala ränta och amortering (cirka 8 procent av lånet), innan full anslutning av abonnenter erhållits. Därför borde kunna medgivas något uppskov därmed eller eventuellt en längre amorteringstid än 20 år.

Rörande prövningen av låneansökningarna framhålles, att prövningen borde ske med hänsyn såväl till ekonomisk bärighet som i avseende å tekniska anordningar. Inspektörerna hade under sin verksamhet ej sällan påträffat anläggningar, som varit undermåliga i båda dessa hänseenden. Som villkor för beviljande av statslån borde härutinnan uppställas vissa fordringar, så att staten ej komme att gynna tillkomsten av underhaltiga anläggningar. Samtliga anläggningar, som erhöles statslån, borde kontrolleras av statsmyndigheter och de elektriska inspektörerna borde i de delar, som på dem ankomme, hava befogenhet lämna föreskrifter, icke blott rörande åtgärder för allmän säkerhet utan även i ändamål att erhålla en i tekniskt avseende fullgod anläggning.

Såsom en bidragande orsak till ovan angivna missförhållanden vid elektriska anläggningar angiva inspektörerna den rådande bristen på utbildade montörer. En förbättring härutinnan skulle kunna vinnas genom upplysningsverksamhet och eventuellt kompetensgranskning. Inspektörerna understryka ånyo behovet av beviljande av medel för bedrivande av ifrågavarande upplysningsverksamhet.

En betydelsefull fråga i nu förevarande sammanhang vore att åstadkomma förändret av enhetliga och överskådliga räkenskaper hos de elektriska företagen. Inspektörerna erinra om den föreskrift, som i samband med koncession meddelas för Teda elektriska distributionförening att årligen till kommerskollegiet avgiva redogörelse för anläggningarna enligt fastställt formulär. Denna anordning, som föreslagits av inspektörerna med tanke på en blivande lånerörelse, borde allmänt tillämpas.

I fråga om förläggandet till kommerskollegiet av prövningen av låneansökningarna framhålla inspektörerna, att den elektriska inspektionens arbetskrafter för sådant fall behövde förstärkas med till en början en byråingenjör och nödig skrivhjälp. I sammanhang härmed och särskilt med hänsyn till den inspektörerna nu påvilande inspektionsskyldigheten för de talrika landsbygdsanläggningarna erinra inspektörerna även om det synnerligen stora behovet av att den i samband med kommerskollegiets omorganisation föreslagna utvidgningen av elektriska inspektionen snarast komme till stånd. Denna för flera år sedan föreslagna utvidgning borde utan svårighet låta sig genomföras oberoende av hela det nämnda ämbetsverkets omreglering. Det borde beaktas, att inspektionens arbetskrafter fortfarande vore desamma, fyra inspektörer utan biträden, som när denna verksamhet för femton år sedan tog sin början, och att sedan denna tidpunkt nästan hela vårt lands kraftöverföringsindustri tillkommit. Härigenom hade inspektionens arbetsfält mångdubblats och ökades i ständigt hastigare tempo. Det erinras, att under samma tid såväl yrkesinspektionen som fartygsinspektionen blivit nyorganiserade.

Kommerskollegiet har för egen del anfört följande:

»Kollegium finner det av tidsläget betingat, att staten genom uppläggande av en lånefond för elektriska kraftledningsnät bidrager till underlättandet av kapitalanskaffningen i och för landsbygdens elektrifiering. I likhet med vattenkraftföreningen, elektricitetsverksföreningen och elektriska inspektörerna får kollegium sålunda

för sin del tillstyrka vattenfallssakkunnigas förslag till inrättande av en dylik lånefond.

Beträffande storleken av det belopp, som skulle avsättas till lånefonden, lär någon säker beräkningsgrund för detta belopp avpassande icke för närvarande stå att erhålla. Kollegium finner emellertid icke anledning göra någon erinran mot den föreslagna summan av en miljon kronor.

Kollegium tillstyrker för sin del en räntefot av 5 procent så som föreslagits av de sakkunniga. Med avseende på de villkor i övrigt, som böra uppställas för erhållande av lån ur kraftledningslånefonden, har kollegium i huvudsak intet att invända mot vad av de sakkunniga föreslagits och särskilt av de elektriska inspektörerna understrukits. Sålunda bör det lånesökande företaget kunna visa tillfredsställande förutsättningar för en sund ekonomi, dess tillgång till kraft bör visas vara tryggad och den tekniska planläggningen oklanderlig. Amorteringstiden synes lämpligen kunna sättas till föreslagna 20 år. I likhet med de elektriska inspektörerna finner kollegium motiverat, att något års uppskov med amorteringens fullgörande kan beviljas. Kollegium vill i detta avseende förorda ett års anstånd. I detta sammanhang finner sig kollegium böra erinra, att i de undantagsfall då, såsom föreslagits, lån ur kraftledningsfonden skulle utlämnas till kraftstationsanläggning, amorteringstid och anståndstid givetvis böra tillmätas efter de grunder, som av de sakkunniga föreslagits för lån ur vattenkraftslånefonden.

Av de sakkunniga har föreslagits, att kraftledningslånefondens utlåning skulle handhas av kollegium, ett förslag, som kollegium finner lämpligt och ändamålsenligt. Kollegium skulle nämligen vid låneärendenas beredning kunna anlita den tillgång till sakkunnig detaljkänedom om de elektriska anläggningarna i landets olika delar, som kollegium besitter i de elektriska inspektörerna.

För fyllande av de nya arbetsuppgifterna erfordras såsom inspektörerna också framhållit emellertid förstärkning av till kollegiets förfogande stående arbetskrafter. Redan med inspektörernas nuvarande uppgifter har sedan länge arbetsbördan i hög grad påkallat ytterligare arbetshjälp. Förhållandena under den nu tilländalupna vintern med dess omfattande elektrifieringsarbete över hela landet hava gjort det till en oavvislig nödvändighet, att arbetskrafterna förstärkas. Med tanke på den omorganisation av kollegium, varom proposition förebådats till nu pågående riksdag, torde dock utan särskild framställning i nu berörda avseende en bättre ordning snarast vara att emotse.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden torde emellertid vara uppenbart, att kollegium vid beredningen av ärenden angående lån ur den föreslagna kraftledningslånefonden icke kan i erforderlig utsträckning anlita de elektriska inspektörerna, utan att förstärkning av arbetskrafterna ästadkommes utöver vad som beräknats i förslaget till kollegiets omorganisation.

Inspektörerna hava ansett erforderligt till en början hos dem anställa en byråingenjör och anskaffa ytterligare skrivhjälp.

För egen del finner kollegium lämpligast, att med tillämpning av den anordning, som vad angår den elektriska inspektionen ifrågasatts i förslaget till kollegiets omorganisation, låta de nu ifrågasatta nya tjänsterna uppöras på central stat hos kollegium, varigenom de skulle komma att tillhöra den elektriska sektion, som föreslagits skola höra under kollegiets industribyrå. Vad angår själva ökningen av arbetskrafterna får kollegium för sin del instämma i inspektörernas hemställan,

under betonande av att den ifrågavarande förstärkningen av arbetskrafterna för de nya arbetsuppgifterna måste betraktas som ett minimum, som inom en nära framtid sannolikt kommer att visa sig otillräckligt. Vad särskilt beträffar skrivhjälpen torde med hänsyn till det omfattade renskrivnings- och registreringsarbete, som torde bliva förenat med handläggningen av de nya låneärendena, denna hjälp böra omfatta minst två kvinnliga skrivbiträden, vardera med ett arvode av 1,200 kronor om året. Vad angår byråingenjören torde denne böra beredas ställning, motsvarande en andregradstjänst å normal stat, varförutan duglig arbetskraft icke torde stå att erhålla. Kollegium förutsätter givetvis, att å de sålunda angivna arvoden kommer att utgå krigstidstillägg i enlighet med de av riksdagen fastställda grunderna.»

Departement.chefen.

För landsbygdens utveckling är tillgång till elektrisk kraft av en betydelse, som knappast kan överskattas. Detta gäller främst för jordbruket såsom sådant, vilket därigenom erhåller en synnerligen användbar kraftkälla för sina mångahanda behov. Den elektriska kraften kan härvid ersätta diverse motorer, vilka nu drivas med kol, fotogen eller dylikt, d. v. s. importerade brännämnen, vilka draga dyr inköpskostnad och höga transportkostnader. Även såsom ersättningsmedel för ved- eller torvbränsle till motorer kan den elektriska kraften mångenstädes visa sig redan ur billighetssynpunkt fördelaktig och därtill komma förmanerna av lättskötthet, snygghet, minskad eldfara m. m. Att den i jämförelse med animal dragkraft — t. ex. hästvandringar — och ännu mer med mänsklig arbetskraft har stora företräden, är uppenbart. Den är i allra högsta grad arbetsbesparande, vilket med den stadigt ökade arbetskostnaden är av största betydelse. Det är dock icke blott i denna möjlighet till utbyte av kraftkälla för redan annorledes tillgodosedda behov, som elektricitetens fördelar visa sig, utan framför allt däri, att den elektriska kraftens användning öppnar möjligheter till en utveckling av jordbruket i många hänseenden, vilken eljest ej vore tänkbar. Landsbygdens elektrifiering innefattar i sig även frågan om elektricitetens användning vid själva jordens brukande.

Även andra på landsbygden bedrivna näringar än jordbruket — diverse industrier och hantverkerier m. m. — röna genom tillgång till elektrisk kraft stort gagn. Det blir då ej lika nödvändigt som nu ofta är fallet att förlägga sådana företag till städerna, varest omkostnaderna i flera hänseenden äro dyrare, livsmedelsförhållandena ofördelaktigare m. m.

Det bör ej heller förbises, att genom elektriciteten betydelsefulla fördelar i socialt avseende beredas landsbygden. Det är icke blott i bokstavig mening, som elektriciteten bringar ljus ute i landsbygdens hem och arbetslokaler. Genom densamma och de möjligheter av skilda slag, den innebär, motverkas i någon mån den käusla av ödslighet,

som stundom gör sig gällande på landsbygden, och som i sin mån bidrager att öka invandringen till städerna. På jordbrukets kraftiga blomstring är dock hela vårt lands välsånd i hög grad beroende och dess befordrande är ett viktigt statsintresse.

Då slutligen härtill kommer, att för alstrande av den elektriska energien främst ifrågakomma våra vattenfall, vilkas utnyttjande är en nationalekonomisk angelägenhet av största vikt, står det för mig klart, att frågan om landsbygdens förseende med elektrisk kraft är för samhället i dess helhet av så stor betydelse, att en kraftig medverkan från statens sida för detta måls uppnående är synnerligen väl motiverad.

Vattenfallssakkunniga hava nu i sådant syfte föreslagit inrättande av en lånefond — förslagsvis benämnd kraftledningslånefonden — för främjande av elektriska distributionsföreningars inrättande och verksamhet. Jag finner detta förslag synnerligen välbetänkt. Såsom av redogörelsen framgår, måste dessa föreningar vidkännas ganska stora kostnader för anläggningarnas åstadkommande och det är givet, att medel härtill i regel måste anskaffas genom lån. Om jag än anser, att statens medverkan ingalunda bör avse att övertaga hela denna lånerörelse, utan tvärtom håller före, att ifrågavarande lånebehov fortfarande bör i huvudsak tillgodoses i annan ordning, bland annat genom lämplig utveckling av det med statens stöd anordnade kooperativa jordbrukskreditväsendet, varom jag ämuar framlägga förslag, synes det mig dock lämpligt och gagneligt, att en statsfond finnes, varest lån kan i mån av tillgång erhållas, när andra utvägar ej stå till buds eller visa sig oförmånliga. En sådan fonds befintlighet kan även tänkas medföra en viss reglerande inverkan på lånemarknaden i nu förevarande avseende, samt, såsom de sakkunniga framhållit, särskilt för mindre bemedlade och jämförelsevis avlägset liggande trakter möjliggöra elektricitetsanläggningar.

Såsom de sakkunniga anført bör åtskillnad i fråga om rätten att erhålla lån ur fonden icke göras mellan sådana föreningar, som hämta kraften från privata kraftanläggningar, och dem, som erhålla kraft från statens kraftverk.

De sakkunniga hava föreslagit, att lån ur fonden måtte kunna beviljas icke blott till andelsföretag för landsbygdens elektrifiering utan även till sådana elektriska huvudledning, som möjliggöra den elektriska energiens framledande till olika bygder, ävensom — åtminstone tillsvidare intill dess en jämväl föreslagen statslånefond för vattenkraftanläggningar komme till stånd — till vissa mindre, privata lokala företag för vattenkraftanläggningar med uppgift att förse mindre kommuner, lantbruk och hantverk med kraft. I fråga om dessa utvidgningar av

fondens egentliga ändamål ställer jag mig tveksam. Då utredningen visar, att skilda principer tillämpas beträffande vem som skall bekosta huvudledningarna, skulle ett så allmänt medgivande, som de sakkunniga ifrågasatt beträffande huvudledningarna, kunna medföra, att lån ur fonden skulle kunna tilldelas själva det företag, som alstrar och säljer kraften. Detta synes mig icke lämpligt. Vad de omförmälda mindre vattenkraftanläggningarna angår, torde de, synnerligast som de uppgivas ställa jämförelsevis små fordringar på kapital samt enligt de sakkunnigas mening böra framdeles erhålla lån ur en annan fond, icke lämpligen böra få sitt lånebehov fyllt ur denna fond. Jag anser för övrigt, att då den nu ifrågasatta fonden icke lär kunna få annat än en ganska begränsad storlek, men lånebehovet för distributionsföreningarnas räkning torde vara ganska stort, isynnerhet med nuvarande höga materialpriser, det är lämpligast att reservera fondens användning åt dessa föreningar. Härigenom blir också fondens verksamhetsområde på ett tydligt och naturligt sätt begränsat.

Lån böra kunna lämnas till hela kostnaden, beräknad på sätt de sakkunniga angivit. Naturligtvis bör före lånets beviljande tillses, att låntagarnas rätt att erhålla elektrisk kraft är säkerställd samt att företaget är grundat på sunda ekonomiska förutsättningar och rationellt planlagt i tekniskt hänseende. För lånet bör lämnas säkerhet, som godkännes av den myndighet, som utbetalar lånet.

Mot vad de sakkunniga föreslagit beträffande säkerhetens beskaffenhet har jag ej något att erinra.

I likhet med de sakkunniga anser jag lånen böra återbetalas inom högst 20 år. Däremot anser jag i likhet med lantbrukstyrelsen, de elektriska inspektörerna och kommerskollegiet, att viss tids amorteringsfrihet är av behovet påkallad, och får därför föreslå, att amortering icke må behöva ske de två första åren utan börja vid tredje årets slut. Amorteringen bör i stället fördelas på de återstående åren.

Den föreslagna räntefoten av 5 procent föranleder ingen erinran från min sida.

Vad beloppet beträffar biträder jag förslaget, att tillsvidare högst 1 miljon kronor årligen må utlånas.

I fråga om förfaringssättet vid lånens utlämnande har statskontoret ifrågasatt anlita det av ekonomiskt ansvariga låneförmedlare, vilken metod vid flera andra fonder tillämpas, samt hänvisat på hushållnings-sällskapen såsom dylika förmedlare. Jag tror dock icke, att i detta fall denna utväg är behöflig eller lämplig. Om än landsbygdens elektrifiering är i framträdande grad ett jordbruksintresse, äro dock därmed för-

enade så många för hushållningssällskapens verksamhet jämförelsevis främmande omständigheter, att sagda sällskap icke rätt väl synas ägna sig som mellanhänder därvid. Alla de tekniska undersökningar och kontroller, som erfordras, synas även bereda svårigheter för en dylik anordning. Ej heller torde någon större fördel i förvaltningshänseende vara att vinna för statsverket genom att i detta fall anlita låneförmedlare, enär nämligen lånen i regel icke torde bliva allt för små. Jag anser alltså lånerörelsen böra skötas direkt av staten.

Prövningen av låneansökningarna hava de sakkunniga velat uppdraga åt kommerskollegiet. Lantbruksstyrelsen har ansett den böra, med hänsyn till de viktiga jordbruksfrågor det här gäller, tillkomma nämnda kollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt. Statskontoret har ifrågasatt, att lånen skulle beviljas av Kungl. Maj:t. Jag kan icke finna det nödvändigt, att frågor av ifrågavarande slag avgöras av Kungl. Maj:t, synnerligast som väl Kungl. Maj:t ytterst sällan skulle besluta i strid mot den sakkunniga myndighetens hemställan samt det är angeläget att icke ytterligare belasta statsdepartementen med smärre, löpande ärenden, där sådant utan skada kan undvikas. Vad lantbruksstyrelsen anfört synes mig däremot hava goda skäl för sig, och jag vill erinra, att hos lantbruksstyrelsen finnes anställd en konsulent för landsbygdens elektrifiering. Jag biträder därför denna styrelses förslag, varvid jag vill framhålla, att ärendenas utredning och föredragning torde böra ske genom kommerskollegiet. Huruvida, därest framdeles särskilt organ inrättas för den centrala handläggningen av elektrifieringsfrågor, dessa ärenden böra överflyttas dit, torde böra i sinom tid övervägas. Jag vill i detta sammanhang omförmåla, att förenämnda, inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga — den s. k. elektrifieringskommittén — i skrivelse den 18 mars 1918 berört ett uppkommet förslag om inrättande av en centralanstalt för landsbygdens elektrifiering, till vilken hithörande ärenden — bland annat den erforderliga konsulentverksamheten och lånerörelsen ur statsfonden — skulle centraliseras. Elektrifieringskommittén har förmålt sig icke vilja redan nu intaga ståndpunkt till frågan, huruvida sagda anstalt borde förläggas under lantbruksstyrelsen eller direkt under jordbruksdepartementet, men detta deras yttrande visar i allt fall, vilken vikt de fästa vid att jordbruksintresset får inflytande på dessa frågor.

Den ekonomiska förvaltningen av den nya fonden bör tillkomma statskontoret, som även bör pröva säkerheterna för lånen.

För lånerörelsen torde allenast vissa huvudgrunder böra fastställas av riksdagen, under det att de närmare villkoren böra få bestämmas

av Kungl. Maj:t, vilket synes desto lämpligare, som det här gäller ett nytt område för statens låneverksamhet.

Såsom i årets statsverksproposition och propositionen nr 2 beräknats, bör ett reservationsanslag av 1 miljon kronor nu anvisas såsom kapitalökning till fonden för vartdera av åren 1918 och 1919. Såsom jämväl förutsatts böra dessa anslag utgå av lånemedel.

Vad slutligen angår de av statskontoret och kommerskollegiet berörda frågorna om eventuell förstärkning i dessa ämbetsverks arbetskrafter; torde ärendet i denna del böra överlämnas till finansdepartementet för vidare handläggning.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd kraftledningslånefonden, skall inrättas, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, lån må intill ett belopp av 1 miljon kronor årligen av kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen gemensamt beviljas ekonomiska föreningar för anläggande på landsbygden av distributionsnät för elektrisk energi; *dels* besluta, att för denna lånerörelse skola gälla följande huvudgrunder:

att lån skall kunna beviljas till hela anläggningskostnaden;

att lån skall löpa med 5 procent ränta samt, sedan det innehafts under två år från första lyftningsdagen, återbetalas under vart och ett av därpå följande högst aderton år med lika kapitalbelopp om året;

att lån icke må beviljas till företag, med mindre låntagaren visar sig äga rätt att bekomma erforderlig elektrisk energi, samt företaget finnes i ekonomiskt och tekniskt hänseende grundat på rationella förutsättningar:

att för lån ur fonden skall ställas säkerhet, som statskontoret godkänner; samt

att Kungl. Maj:t äger meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för vinnande av de med ifrågakvarande lån avsedda ändamål;

dels ock såsom kapitalökning för denna fond anvisa, att utgå av lånemedel,

ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av	kronor 1,000,000,
än även för år 1919 ett reservationsanslag av »	1,000,000.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse, bil. . . . vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.